

Tabelarni pregled programa diplomskoga studija na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu

Fakultet islamskih nauka izvodi diplomski studij za stjecanje stepena **mastera islamske vjeronauke i religijskog odgoja**.

+ Ukupno: 60 ECTS

SMJER ISLAMSKE VJERONAUKE I RELIGIJSKOG ODGOJA					
	1. semestar	ECTS		2. semestar	ECTS
1.	Socijalna pedagogija	6	1.	Naučnoistraživački rad	5
2.	Savremeni problemi religijskog odgoja	6	2.	Akademsko pisanje	5
3.	Religija i pojedinac u vremenu postmoderne svjetovnosti	6	3.	Izborni metodološki modul	5
4.	Tradicijska komunikologija	6	4.	Diplomski rad	15
5.	Kreativnost u vjerskoj nastavi	6			

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI
UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA U SARAJEVU

NASTAVNI PLAN I PROGRAM DIPLOMSKOG STUDIJA
SMJER ZA ISLAMSKU VJERONAUKU I RELIGIJSKI ODGOJ

Sarajevo, juni 2013.

Na diplomskom studiju Smjera za islamsku vjeronauku i religijski odgoj u IX i X semestru na temelju ranije usvojenih stručnih teoloških, pedagoških, psiholoških, didaktičko-metodičkih sadržaja kroz modularni sistem nastave produbljuju se angažirane teme koje su usko povezane s odgojem i obrazovanjem. Moduli iz domena pedagoškog, psihološkog, didaktičko-metodičkog, islamskog odgoja i obrazovanja, naučno-istraživačkog rada i akademskog pisanja osposobljavaju buduće stručnjake u području religijskog odgoja i islamske vjeronauke novim znanjima i kompetencijama. Moduli će se svake akademske godine mijenjati u skladu s dubokim i intenzivnim promjenama koje se danas događaju u savremenom svijetu.

Studij treba da nudi različite studijske profilacije (master studij), da omogući brže i lakše zapošljavanje ovih stručnjaka u različitim društvenim područjima – prosvjeti, kulturi, nauci, medijima, politici, zdravstvu, novinarstvu, i drugdje. Drugim riječima, ovi stručnjaci mogli bi izaći na šire tržište rada (državne i privatne škole, predškolske institucije, stručno-razvojne službe u svim podsistemima odgoja i obrazovanja, centri za obrazovanje, kadrovske službe, agencije za specijalističke oblike obrazovanja, različite vrste domova (internata), penološke i andragoške ustanove, ustanove za odgoj i obrazovanje u slobodnom vremenu, centri za kulturu, muzeji, pozorište lutaka, različiti mediji, upravljačka mjesta u prosvjetnim ustanovama itd.).

MODULI

Modul:	<i>Socijalna pedagogija</i>
Godina:	V
Semestar:	IX
Smjer:	Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati:	2+1
ECTS:	6
Status:	Obavezni modul
Nastavnik:	Dr. Edina Vejo, vanredni profesor

Sadržaj modula: Studenti će posredstvom sadržaja kolegija Socijalna pedagogija steći uvide u temeljne teorijsko-konceptualne okvire socijalne pedagogije, te razviti senzibilitete za suvremene praktične izazove i mogućnosti socijalne pedagogije. Kolegij je zamišljen kao tzv. sociopedagoški spektar unutar kojeg se stiču teorijsko-istraživačka i praktična znanja preventivskog, tretmanskog i resocijalizacijskog djelovanja. Okosnicu sociopedagoškog djelovanja čini socijalni razvoj, pa tako studenti detaljno ovladavaju Selmanovim i Keganovim modelom socijalnog razvoja. Fenomeni kojima će studenti, između ostalog, ovladati jesu poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja u djetinjstvu i mladosti, maloljetnička delinkvencija, suvremeni oblici ovisnosti.

Ciljevi modula:

- steći znanja iz suvremene socijalne pedagogije (disciplinarna matrica ovovremene paradigme u socijalnoj pedagogiji);
- razumjeti probleme i izazove djeteta i mlade osobe iz perspektive sistematičnog znanja socijalne pedagogije;
- ovladati kompetentnošću osmišljavanja realiziranja i evaluiranja sociopedagoških programa kao alata rješavanja problema i izazova pojedinaca i mikrozajednice.

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: Obaveze studenta korespondiraju s definiranim načinom ocjenjivanja i rezultatima kolegija.

Način ocjenjivanja i rezultati: 50% pismeni dio ispita; 25 % usmeni dio ispita; 25 % zadati studentski projektni zadatak. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Predmet proučavanja socijalne pedagogije i mjesto u sistemu znanstvenih disciplina: sticanje uvida u dvostruku referentnost socijalne pedagogije, komunitarnu i individualnu. Pozicioniranost unutar Lenzenove i Dietrichove sheme znanosti o odgoju.
2. sedmica: Razvoj i koncepti u socijalnoj pedagogiji: razvijanje razumijevanja razvoja unutar discipline, s naglaskom na pomaku od reaktivne ka proaktivnoj emancipatorskoj ulozi u zajednici. Natorpov koncept, Nohlov koncept, psihodinamički koncept, ekološki koncept.
3. sedmica: Keganov model socijalnog razvoja: reflektivno ja, interesno upravno ja, međuljudsko ja, institucionalno ja, nadindividualno ja. Opis tzv. “zamjenskih pedagoških okruženja” i njihovih funkcija, u situaciji kad je izostala potpora u primarnom okruženju.
4. sedmica: Selmanov model socijalnog razvoja: objašnjenje koncepta socijalnog razvoja posredstvom sposobnosti “preuzimanja perspektive”. Egocentrična perspektiva, perspektiva signifikantnog drugog i uopćena perspektiva.
5. sedmica: Socijalna rekonstrukcija zajednice: posredstvom Teorije socijalnog kapitala, njenih elementa i modelskih pristupa razvoju iznesene su osnovne pretpostavke socijalne rekonstrukcije zajednice, neminovnog procesa u tranzicijskim uvjetima.
6. sedmica: Pristupi identitetu: psihološki pristup identitetu: paradigma statusa identiteta; sociologijski pristup identitetu: proces individualizacije; razvojni psihološko-sociologijski pristup identitetu: identitet kapital
7. sedmica: Konstruktivizam u socijalnoj pedagogiji: pokret nastao u socijalnoj psihologiji, a cilj mu je ponuditi kritički pristup u aplikativnim društvenim znanostima pa i u socijalnoj pedagogiji. Socijalni konstruktivizam unosi skeptičnost u uobičajene predstave prema realitetu, senzibilizira prema činjenici da je shvatanje povijesno i kulturno specifično, te potcrtava svijest o povezanosti spoznavanja i društvenog djelovanja.
8. sedmica: Razumijevanje sociopedagoških izazova djetinjstva, mladosti, odraslosti i zrelosti: definiraju se osnovni razvojni, istovremeno povijesno i kulturno osjetljivi izazovi, djetinjstva, mladosti, odraslosti i starosti. Temeljna

- prizma njihovog ustanovljavanja je Beckov koncept “dvostruke socijalizacije”.
9. sedmica: Pojmovna određenja poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja: osnovna podjela, eksternalizirani i internalizirani poremećaji, postmoderne klasifikacije, Achenbachova i DSM IV klasifikacija, koje ne insistiraju na zajedničkoj etiologiji, već na vrlo individualnom nastanku i fenomenologiji poremećaja u ponašanju.
10. sedmica: Suvremeni oblici ovisnosti: kockanje, ovisnost o internetu, koncept razumijevanja nastanka posredstvom kognitivnih distorzija.
11. sedmica: Kažnjavajući, rehabilitacijski i rekonstruktivni pristup maloljetničkoj elinkvenciji: pomak od prioriteta sigurnosti društva preko izolacije počinitelja, prema rehabilitaciji počinitelja i smanjenju mogućnosti recidiva do osobnih interakcija uključenih: počinitelj, oštećeni, stručnjak i zajednica.
12. sedmica: Epidemiološki parametri u socijalnoj pedagogiji: incidencija, prevalencija, morbiditetni rizik, statistička pismenost praćenja epidemioloških parametara.
13. sedmica: Prevenzijski koncepti (naglasak na konceptu otpornosti): koncept rizičnih i zaštitnih faktora, koncept razvojnih prednosti, koncept otpornosti (kulturalno relevantna otpornost), koncept promocije mentalnog zdravlja,
14. sedmica: Sociopedagoški aspekt vrtića i škole: rana intervencija, osnaživanje odgojnih kapaciteta roditelja, socioemocionalno učenje predškolskog i školskog uzrasta, preventivni programi unapređenja socioemocionalnog razvoja djece i mladih: PATHS, Integralna metoda.
15. sedmica: Sociopedagoški programi: artikulacija odgojnih intervencija kroz program s neminovnim fazama pripreme, procjene resursa, evaluacije, praksa utemeljena na dokazima (evidence-based).

Literatura

Obavezna:

- Bašić, Ferić, Kranželić (2001): *Od primarne prevencije do ranih intervencija*, Zagreb, ERF.
- Bašić, Koller-Trbović, Uzelac (ur.) (2004): *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja*, Zagreb, ERF.
- Marburger, H.(1987): *Razvoj i koncepti socijalne pedagogije*, Zagreb, Fakultet za defektologiju.
- Uhlendorf, U. (1997): *Socijalnopedagoške dijagnoze III*, Zagreb, ERF.

Dopunska:

- Beck, U. (1986): *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*, Frankfurt/M: Suhrkamp.
- Štulhofer, A. (2003): “Društveni kapital i njegova važnost”, str. 79-98. U: *Socijalna rekonstrukcija zajednice*, Zagreb, Društvo za psihološku pomoć.

- Vejo, E. (2013), *Prilozi sociopedagoškom istraživanju identiteta Bošnjaka*, Sarajevo, Dobra knjiga.

Modul:	<i>Savremeni problemi religijskog odgoja</i>
Godina:	V
Semestar:	IX
Smjer:	Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati:	2+1
ECTS:	6
Status:	Obavezni modul
Nastavnik:	(angažman nekoliko nastavnika)

Sadržaj modula: Predmet je koncipiran na način da analizira temeljne probleme savremenog religijskog odgoja.

Ciljevi modula: ?

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: priprema i redovno pohađanje nastave, pravovremena izrada i predaja eseja, izrada testa, čitanje primarne literature (*obavezno*) i sekundarne literature (*optimalno*), te polaganje završnog ispita.

Način ocjenjivanja i rezultati: Esej čini 20%, test 30%, a završni ispit 50% konačne ocjene. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Savremeni način života i religijski odgoj.
2. sedmica: Diseminacija religijskih vrijednosti i religijski odgoj.
3. sedmica: Problem gubljenja tradicionalnih vrijednosti i religijski odgoj.
4. sedmica: Duhovno-moralno raspadanje i religijski odgoj.
5. sedmica: Problemi savremene porodice i religijski odgoj (kriza autoriteta, identiteta, praznina odgojne odlučnosti, mehanizmi prenošenja vrijednosti...).
6. sedmica: Kriza braka i religijski odgoj (međusobni odnosi supružnika, razvodi..).
7. sedmica: Religijski odgoj za ljudska prava i slobodu.

- 8. sedmica: Religijski odgoj mladih za različitost (društvenu, etničku, kulturalnu, religijsku...).
- 9. sedmica: Religijski odgoj djece i mladih u slobodnom vremenu.
- 10. sedmica: Problemi različitih oblika ovisnosti i religijski odgoj (alkohol, droge, tehnološka ovisnost...).
- 11. sedmica: Seksualni identitet i religijski odgoj (različite forme ili oblici ljudske seksualnosti, abortus...).
- 12. sedmica: Religijski odgoj i zdravlje (odnos prema životu, sebi...).
- 13. sedmica: Religijski odgoj za humanost (prema drugim ljudima, senzibilitet za pomaganje i dobročinstvo...).
- 14. sedmica: Ekološki problemi i religijski odgoj.
- 15. sedmica: Mediji i religijski odgoj (utjecaj TV-a, koncept uživalačkog mentaliteta, nasilje, internet, društvene mreže, video igrice...).

Literatura

- Nasr, Seyyed Hossein: *Srce islama*, El-Kalem, Sarajevo, 2002.
- Nasr, Seyyed Hossein: *Tradicionalni islam u modernom svijetu*, El-Kalem, Sarajevo, 1994.
- Silajdžić, Adnan: *Muslimani u traganju za identitetom*, FIN/El-Kalem, Sarajevo, 2006.
- Karić, Enes (priredio), *Ljudska prava u kontekstu islamsko-zapadne debate*
- Hodžić, Dževad: *Religija i znanost u bioetičkom ključu*, Vrijeme, Zenica, 2012.
- Ayad, Amira: *Zdravlje tijela i duše – vaš vodič ka cjelovitom zdravlju kroz islamska učenja*, Ilum.d.o.o., 2012.
- Ruqayyah Waris Maqsood, *Vodič za muslimanski brak*, Živinice: Selsebil, 2003.
- Pašalić-Kreso, Adila: *Koordinate obiteljskog odgoja*, Sarajevo, Jež, 2004.
- Gone, Ž. (1998): *Obrazovanje i mediji*, Clio, Beograd.
- Delors, J. i drugi (1998), *Učenje blago u nama*, "Educa", Zagreb.
- Canvez, P.(1999), *Odgojiti građanina*, Durieux, Zagreb.
- Legrand, L. (1995): *Moralna izobrazba*, Educa, Zagreb.
- Peroti, A. (1995): *Interkulturalni odgoj i obrazovanje*, Educa, Zagreb.

Modul: *Religija i pojedinac u vremenu postmoderne svjetovnosti*
Godina: V
Semestar: IX
Smjer: Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati: 2 + 1
ECTS: 6
Status: Obavezni modul
Nastavnik: Dr. Aid Smajić, docent

Sadržaj modula: Ovaj kolegij tematizira duhovno-psihološka i društvena značenja i potencijale religioznosti u vremenu postmoderne svjetovnosti i individualizma, ali i izazove s kojima se religiozni pojedinac suočava u svjetovnom okruženju i različitim društvenim kontekstima.

Ciljevi modula: Upoznati studente sa socijalno-psihološkim značenjima individualne religije i duhovnosti u specifičnim uvjetima postmodernog okruženja.

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: Priprema i redovno pohađanje nastave, pravovremena izrada eseja, čitanje primarne literature (*obavezno*) i sekundarne literature (*optimalno*), te polaganje završnog ispita.

Način ocjenjivanja i rezultati: Esej 20%, test 30% i završni ispit 50%.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Osnovne značajke postmodernog ambijenta individualne religioznosti

S postmodernizmom kulturno-idejni ambijent religioznog pojedinca se značajno izmijenio. Globalna ekonomija i savremeni politički sistemi, kao i moderna nauka iznevjerili su očekivanja čovjeka u momentu gotovo trijumfalne pobjede lične percepcije i subjektivnog doživljaja individualizma nad objektivnim standardima u deindividualizirajućem ozračju sve urbanijeg okruženja. Cilj ovog temata je predstaviti postmoderni kulturno-povijesni background u svjetlu

kojeg dolazi do (re)aktiviranja i realizacije duhovnosti religioznog pojedinca, njenih različitih formi i psihološko-društvenih potencijala.

2. sedmica: Psihološka potka postmoderne religioznosti

Paralelno s povijesno-kulturnom, svaki fenomen ima svoju i subjektivno-psihološku potku koja je sadržana u potrebama i motivima odnosno subjektivnom doživljaju svakog, pa i religioznog, pojedinca uključujući osjećaj deindividualizacije, intrapsihičke i društvene otuđenosti, egzistencijalne anksioznosti, depresivnosti, kognitivnog relativizma i beznađa. Shodno tome, ovim se tematom želi sagledati psihološka potka postmoderne religioznosti u skladu s kojom pojedinac prilazi religiji i duhovnom iz nje crpi te u konačnici religiozno iskustvo pretače u jedan specifičan obrazac.

3. sedmica: Savremeni čovjek između “vjerovanja bez pripadanja” i “pripadanja bez vjerovanja”

U skladu s kulturno-povijesnom ali i subjektivnom potkom religioznog osvjedočenja u vremenu naglašene svjetovnosti i individualizma, implicitna religioznost unutar ove specifične kulturno-psihološke dijalektike poprima različite forme (npr. vjerovanje bez pripadanja, pripadanje bez vjerovanja, difuzna religioznost, religijska indiferentnost i sl.) koje kao takva predstavljaju osnovu i polazište religioznog pojedinca za njegov iskorak u, uslovno kazano, druge sfere društvenog života ali i duhovno-psihološki “softver“ uz čiju pomoć crpi iz duhovnog u momentima svoje psihološke potrebitosti. Cilj ovog temata je sagledati forme postmoderne religioznosti u smislu njene centralnosti u identitetu i ličnosti pojedinca te (ne)prisustva solidnog psihološko-društvenog potencijaliteta u vremenu kada čovjek i društvo u duhovnom traži podršku za svoje mentalno-psihološko blagostanje odnosno kulturno-civilizacijske projekte.

4. sedmica: Duhovni kapital naspram autentične religiozne samoaktualizacije pojedinca

U momentu kada savremeni čovjek i društvo priznaju nemoć pred izazovima života i sve otvorenije traže podršku i utočište u duhovnosti, prepoznatljiva su barem dva pristupa u načinu na koji se želi “eksploatirati“ duhovni potencijal: a) na način “duhovnog kapitala“, b) u smislu autentične religiozne samoaktualizacije pojedinca. Cilj temata je izložiti spomenute principe “eksploatacije“ duhovnosti u njihovoj sličnosti i različitosti.

5. sedmica: Religiozni pojedinac u vremenu krize seksualnog/spolnog identiteta

Tokom posljednjeg stoljeća odnos zapadnog društva spram netradicionalnih spolnih orijentacija doživio je paradoksalan zaokret. Od okruženja koje je u tom smislu njegovalo tradicionalne religijske vrijednosti u kojem je uživao privilegovan status vjerskog puritanca, religiozni

pojedinaac je etiketiran zadržim homofobičnim fanatikom koji lijek za svoje iracionalne strahove i osjećaj nelagode treba tražiti u za to specijaliziranim psihoterapijskim seansama. Kako bi se odredio naspram netradicionalnih spolnih orijentacija religiozni pojedinac se našao pod pritiskom da (re)definira i svoj spolni identitet ali i odnos referentnog religijskog svjetonazora naspram postmodernog razumijevanja spolnosti. U okviru temata želi se prikazati povijesni razvoj ovog zaokreta, analizirati spregu nauke i propagande u tu svrhu te dileme s kojima se suočava religiozni pojedinac.

6. sedmica: **Duhovnost u poslovnom okruženju**

Religiozni pojedinac neminovno je prisutan u poslovnom okruženju gdje njegova duhovnost dobiva na posebnom značenju u kontekstu izgradnje organizacijskog integriteta, kulture javne odgovornosti, menadžmenta ljudskih potencijala ali i na način da postaje izazovom za pobornike zaštite ljudskih prava. Cilj ovog temata je izložiti mogućnosti i izazove s kojima se religiozni pojedinac susreće u svom poslovnom okruženju.

7. sedmica: **Religiozni pojedinac u modernom sistemu obrazovanja**

Vjera je u posljednjih nekoliko decenija značajno osnažila svoje prisustvo u obrazovnim ustanovama, a današnji učenik i student je mnogo više nego prije upoznat s kulturno-civilizacijskim značenjima za njegov referentnog religijskog svjetonazora, pri čemu mu se kroz moderni sistem obrazovanja često nude njegovoj vjeri suprotstavljene ideje i učenja. Psihologija danas u svijetu, naprimjer, važi za najsekulariziraniji odsjek društvenih nauka i kao takva doslovno predstavlja izazov kako za religiozne studente tako i za produhovljene nastavnike. Analiza ove vrste izazova te načina na koji se religiozni studenti i nastavnici suočavaju s diskrepancama između moderne nauke i vlastitog religijskog uvjerenja, rješavaju iz toga proisteklu “kognitivnu disonancu“ ciljevi su ovog temata.

8. sedmica: **Rekapitulacija/Test**

9. **Religioznost i društvena odgovornost**

Vjerom motiviran aktivizam današnjeg pojedinca u različitim segmentima društvenog života jedna je od činjenica naše svakodnevnice. I dok zapadna akademska zajednica priziva društvenu odgovornost religioznog pojedinca, čak i u smislu njegovog aktivnog insistiranja na javnoj odgovornosti vlasti, kod nas ovakva vrsta angažiranosti religioznog sentimenta u široj naučnoj javnosti prolazi neopaženo, a u izvjesnim okolnostima nailazi na osudu i senzacionalističko izvještavanje medija. Cilj temata je analizirati ovu vrstu društvene angažiranosti religioznog sentimenta i pojedinca u 21. stoljeću.

10. sedmica: **Uloga individualne religije u tranzicijskoj pravdi i procesu pomirenja**

I u svijetu i kod nas, “grass-root level“ pristup ili pristup međureligijskom dijalogu i pomirenju s mikro nivoa sve više preuzima mjesto institucionalnih susreta predstavnika vjerskih zajednica što ustvari tematizira ulogu religioznog sentimenta pojedinca u procesu njegova svakodnevnog susretanja s drugim i drugačijim. U okviru ove teme želi se izložiti prednosti i specifičnosti ovog pristupa, ali i prepreke koje onemogućavaju optimalan angažman duhovnosti pojedinca u kontekstu razgradnje postojećih stereotipa i predrasuda odnosno izgradnje međureligijske i, općenito, međugrupne tolerancije i suživota.

11. sedmica: **Musliman pred izazovima islamofobije: psiho-socijalni aspekti**

Iako se o islamofobiji obično govori kao o iracionalnom i pretjeranom strahu od svega što ima islamski predznak, njen konačni objekt i akter jeste živi pojedinac, musliman i muslimanka, ličnost u specifičnom društvenom okruženju. U konačnici, pojedinac iznosi psihički teret ove vrste predrasuda i negativnog stava što ima svoje psiho-socijalne implikacije i značenja koja želimo sagledati u okviru ovog temata.

12. sedmica: **Duhovnost i psihološka rezilijentnost**

Moderna nauka već duži vremenski period traži čarobni eliksir sreće koji će očvrnuti volju savremenog čovjeka pred izazovima neizvjesne i nekada teške svakodnevnice. Nakon što je poznati švicarski psihoterapeut Karl Jung izrekao svoju danas nadaleko poznatu sentencu da nije imao klijenta koji u sferi duhovnog i religijskog u konačnici nije našao rješenje za svoje sumnje i nedoumice, faktor psihičke rezilijentnosti, otpornosti i sreće sve se više traži u duhovnosti. Cilj ovog temata je sagledati duhovno-psihološke mehanizme preko kojih subjektivni doživljaj svetog pozitivno djeluje na rezilijentnost čovjekove volje.

13. sedmica: **Psihoterapijska značenja i izazovi individualne religije**

Povratak savremenog čovjeka religiji i spoznaja mogućih psihoterapijskih potencijala religioznosti neminovno je nametnula pitanje načina na koji je psihoterapijski potencijal individualne religije moguće “uprisustviti“ u do tada krajnje sekulariziranoj psihoterapijskoj praksi. Pored toga, uz stručnost i profesionalnost od današnjih medicinskih stručnjaka sve se više zahtijeva emocionalni i duhovni senzibilitet u kontekstu rada s pacijentima. U oba slučaja, psihoterapeuta u njegovoj funkciji “svjetovnog sveštenika“ pred kojim krhli čovjek izlaže svoje sumnje, strahove i patnje svake vrste, ali medicinskog eksperta, religioznost nameće mogućnosti i izazove koje želimo sagledati u okviru ovog temata.

14. sedmica: Religiozni pojedinac u vremenu ideološkog marketinga i vjerskog prozelitizma

Stoljeće u kojem živimo neki autori s pravom nazivaju “vremenom borbe za duše“, misleći pri tome na različite ideološke pokrete i vjerske sljedbe u njihovom međusobnom natjecanju da snagom komunikacijskih tehnologija i agresivnim pristupom privuku pažnju i pridobiju odanost pojedinca u vremenu naglašenog individualizma i prebukiranog idejnog tržišta. Jedinstveni čin “preobraćenja“ u kontekstu prezasićenog idejnog tržišta poprima značenje ne samo prihvatanja drugog religijskog svjetonazora i povratka vlastitoj religijskoj tradiciji nego i posvećenosti ideji i stilu života. Cilj temata je sagledati psiho-socijalnu uvjetovanost i posljedice ovog čina.

15. sedmica: Rekapitulacija svih tema

Literatura

- Alibašić, Ahmet, prir., *Islamofobija: pojam, pojava, prevencija*, Sarajevo, CNS, 2013 (u pripremi).
- Appleby, R. Scott. *The Ambivalence of the Sacred: Religion, Violence and Reconciliation*. New York: Rowman i Littlefield Publishers, 2000.
- Artić, M. Transformacija tradicionalnih religijskih identiteta. *Nova prisutnost*, 6 (2008), str. 85-105.
- Badri, Malik. *The AIDS Crisis: A Natural Product of Modernity's Sexual Revolution*. Kuala Lumpur: Medeena Books, 2000.
- Berger, P. i Hefner, R. *Spiritual Capital in Comparative Perspective*. <http://www.spiritualcapitalresearchprogram.com/pdf/Berger.pdf>.
- Bilajbegović, Zaim. *Vracanje izgubljene radosti življenja : 72 dana sa neuropsihijatrijom u ordinaciji*. Sarajevo: Connectum, 2011.
- Demerath, N.J., Hall D. Peter, Schmitt, Terry and Williams, H. Rhys (Ured.). *Sacred Companies: Organizational Aspects of Religion and Religious Aspects of Organizations*. New York: Oxford University Press, 1998.
- Gehlen, Arnold: *Duša u tehničkom dobu: Socijalnopsihološki problemi u industrijskom društvu*. Zagreb: Agm, 2004.
- Korac-Kakabadse, Nada. Spirituality, leadership, work and organizations. *Journal of Managarial Psychology*. Vol. 17 (2002).
- Kuburić, Zorica i Sremac, Srđan, Ur., *Konverzija i kontekst: Teorijski, metodološki i praktični pristupi religijskoj konverziji*, Centar za empirijska istraživanja religije, Novi Sad, 2009.
- Lakhdar, Mounia et al., Conversion to Islam among French Adolescents and Adults: A Systematic Inventory of Motives, *The International Journal for the psychology of Religion*, 17 (1), str. 1-15.
- Miller William R. (Ur.). *Integrating Spirituality into Treatment*. Washington DC, 1999.
- Pargament, K.I. Of means and ends: religion and the search for significance. *The International Journal for the Psychology of Religion*. 2 (1992), str. 201-229.
- Rambo, Lewis. *The Psychology of Religious Conversion*. <http://www.religiousfreedom.com/conference/Germany/rambo.htm>

- Riesebrodt, M. Secularization and the global resurgence of religion. Rad prezentiran na konferenciji o "The Comparative Social Analysis" održanoj na Univerzitetu u Kaliforniji 9. marta, 2000. Dostupan na <http://www.svabhinava.org> 15 septembra, 2007.
- Silajdžić, Adnan, *Muslimani u traganju za identitetom*, Sarajevo, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i El-Kalem, 2006.
- Smajić, Aid, Psiho-socijalni aspekti religioznosti kao determinante međunacionalne tolerancije (neobjavljena doktorska disertacija), Sarajevo, Filozofski fakultet, 2010.

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini

Univerzitet u Sarajevu

Fakultet islamskih nauka u Sarajevu

Katedra za Islamsku predaju

Silabus

Predmet:	<i>Tradicijska komunikologija</i>
Godina studija:	V
Semestar:	IX
Odsjek:	Odsjek za islamsku vjeronauku i religijski odgoj
Sati:	2+1
ECTS:	4
Status:	Obavezni modul
Nastavnik:	Prof. dr. Zuhdija Hasanović

Sadržaj modula: Unutar ovog modula studenti će se upoznati s fenomenom tradicije u statičnom i dinamičnom značenju kao i osnovnim pojmovima komunikologije (tradicionalna i moderna komunikacija, verbalna, neverbalna, diferencijacija komunikacijskih okvira..). Fokus je na autentičnim izvorima islamske dinamične tradicije, Kur'anu i sunnetu, te se tretiraju elementi islamskog komunikativnog identiteta. Predavanjima su obuhvaćeni najznačajniji aspekti komunikacijskih okvira: interpersonalni, intrapersonalni, porodični, edukacijski, odgojni, javna komunikacija, misijska komunikacija, komunikacija u kriznim situacijama i rješavanje konflikata...

Ciljevi modula su da:

- studenti budu upoznati s komunikologijom i temeljnim načelima dinamične tradicijske komunikacije islamskog identiteta
- osposobiti studente, na teorijskoj i praktičnoj razini, za komunikaciju usklađenu s islamskim identitetom u preciziranim oblastima

Oblik nastave: 2 sata predavanja, jedan sat vježbi

Obaveze studenta: Ispunjavanje elemenata kontinuiranog praćenja nastave uz planirane provjere znanja, empirijsko istraživanje i praktične vježbe. Pored redovnog pohađanja nastave studenti/studentice će imati obaveze pripreme za nastavu, pravovremene izrade i odbrane eseja, poduzimanje istraživanja i prezentacija praktičnih vježbi, izrade testa, čitanja obavezne i dopunske literature i polaganje završnog ispita.

Način ocjenjivanja i rezultati: Esej čini 15%, test 15%, praktični zadatak 15%, a završni ispit 55% ocjene. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. Komunikologija, komunikacija, tradicija i vjerski identitet

Općenito o komunikaciji i tradiciji, dinamičnost i statičnost identiteta, izvori identiteta u učenju islama. Objava kao forma komunikacije, Sunnet - teorijske i aplikacijske dimenzije, pozicija Sire u kontekstu islamske tradicijske komunikologije.

2. Religija, kultura i civilizacija u komunikaciji, povijesni i savremeni prikazi, sistemi vrijednosti i referentni okviri

Fenomen religije kao sistema vrijednosti, kulture i civilizacije kao manifestacija pogleda na svijet između savremenih i povijesnih intelektualnih gibanja, te komunikabilnosti religijskih identiteta i formiranju kulture i izgradnji civilizacije. Referentni okvir sunnetske komunikologije kao integralni dio islamskog identiteta i pretpostavka ostvarivanja islamskih vrijednosti u vremenu i prostoru

3. Intrapersonalna komunikacija u tradicijskoj komunikologiji

Duhovnost pojedinca i psihološki procesi formiranja odnosa prema svetom, srčana budnost, sjećanje i obraćanje kao polazišni intrapersonalni procesi, a u konačnici percepcija i stav o religijskom identitetu. Vrela tradicijske komunikologije i principi, norme i etika svekolike intrapersonalne komunikacije.

4. Islamski identitet i interpersonalna komunikacija kroz povijest i u savremenom dobu

Komunikacija u učenju islama, vrelima islamskog učenja i konstitutivni elementi komunikabilnog islamskog identiteta. Sunnet kao polazište islamske etike komunikacije, edeba i ahlaka, povijesni pregled tradicijske komunikacije prvih generacija i muslimanskih povijesnih odgovora na izazove konteksta. Muslimanska komunikacija u savremenom dobu.

5. Strukturalni pregled teksta Kur'ana i hadisa u komunikološkom kontekstu

Centralne teme kur'ansko-hadiskih tekstova, komunikacija kao imperativ i mogućnost, ljudska interakcija kroz prizmu dinamične vjerske tradicije.

6. Porodična komunikacija, sunnetski modusi utemeljenja porodice, uloga i zadataka članova porodice

Opće smjernice referentnih okvira u formiranju porodice, tradicijske vrijednosti i komunikološki okviri, odnosi u porodici i značaj poznavanja komunikoloških aspekata životopisa Muhammeda, a.s. (*sire*) u kontekstu bračnog, porodičnog i familijarnog života.

7. Obrazovanje i odgoj u tradicijskoj komunikaciji, pedagoške i edukativne metode sunneta

Sinteza odgoja i obrazovanja u tradicijskoj komunikaciji, metode i modusi prenošenja znanja, vještina i vrijednosti u okviru sunnetskih obrazaca i povijesnih aplikacija muslimana.

8. Javna komunikacija, poruka, medijum i mediji u tradicijskoj komunikaciji

Islamska etika komunikacije artikulirana u tradicijskoj komunikaciji, karakteristike poruke i sredstava prenošenja poruke. Odnosi sa javnošću kao elementarno polazište kredibiliteta.

9. Krizne situacije i rješavanje konflikata u svjetlu tradicijske komunikologije

Krizne situacije i rješavanje konflikata kroz sunnetske modele, pristupi definiranju problema i pronalaženju uzroka smetnji u komunikaciji. Autoritet između formalnog i suštinskog i uloga sistema vrijednosti kao referentnog okvira za uspješne društvene procese.

10. Rekapitulacija / Test

11. Komunikološki aktivizam, liderstvo kroz komunikaciju i strateško planiranje

Društvena odgovornost i aktivizam u islamskom vjerskom identitetu, liderstvo kroz prizmu tradicijske komunikacije i strateško planiranje komunikacije.

12. Komunikacijske prepreke, organizacijska komunikacija i komunikacija kao organizacija

Konvencionalni i savremeni pristupi organizacijske komunikacije i komunikacije kao organizacije. Prepreke u komunikaciji i modusi tradicijskog komunikativnog diskursa u otklanjanju istih. Konstitutivni pogled na komunikaciju i sunnetski pristup manifestacije islamskog identiteta u komunikaciji.

13. Misija u okvirima tradicijske komunikologije

Djelatnici u muslimanskoj zajednici, imam, hatib i muallim u savremenom komunikacijskom kontekstu, kredibilitet, emocionalna inteligencija i komunikacija. Pripadnost zajednici i odgovornosti članova zajednice islamskog komunikabilnog identiteta.

14. Tradicijska komunikacija između formalizma i esencijalizma, osvrt na savremene religijom inspirirane pokrete i njihove komunikološke diskurse

Autentične vrijednosti tradicijske komunikacije i komparacija sa savremenim tumačenjima islamskog identiteta. Osvrt na različite pokrete i duhovne škole lokalnog i regionalnog karaktera. Institucionalni odgovori na izazove otvorenosti medijskog i javnog prostora za tumačenje islama.

15. Rekapitulacija svih tema.

Literatura:

Obavezna

- Hasanović Zuhdija, *Percepcije sunneta*, El-Kalem i CNS, Sarajevo, 2012.
- Nuhić Muhamed, *Komuniciranje od pećinskog čovjeka do interneta*, Fakultet političkih nauka Sarajevo; Sarajevo, 2000.
- Silajdžić Adnan, *Muslimani u traganju za identitetom*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i El-Kalem – izdavački centar Rijasetu Islamske zajednice u BiH, Sarajevo, 2006

Dopunska

- Bekkar Abdulkerim, *El-Mutehhadis en-nadžih*, Rijad, 2011.
- Bellenger Lionel, *Umijeće komuniciranja*, Svjetlost, Sarajevo, 1991.
- Fejzić Fahira, *Medijska globalizacija svijeta*, Promocult, Sarajevo, 2004.
- , *Medijska kultura u BiH*, Connectum, Sarajevo 2009.
- , *Uvod u teoriju informacija*, Promocult, Sarajevo, 2008.
- Gazali (El-) Ebu Hamid, *Oživljavanje vjerskih znanosti*, Bookline, Sarajevo, 2004.
- Gazali (El-) Muhammed, *Poslanikova praksa u dovi i zikru*, Bookline, Sarajevo, BiH; 2008.
- , *Me'a Allah, dirasa fid-dawa*, Dar el-kalem, Damask, 2002.
- Hava Seid, *Naš duhovni odgoj*, Behrambegova medresa, Tuzla, 2003.
- Karadavi (El-) Jusuf, *Kulturna naobrazba daije*, (prijevod s arapskog: Sulejman Topoljak), KPD "Svjetlost", Konjic, 2000.
- Karić Enes, *Tumačenje Kur'anai ideologije XX stoljeća*, Bemust, Sarajevo.
- Kurdić Šefik, *Pedagogija Muhammeda, a.s.*, Islamski pedagoški fakultet, Zenica.
- Lucac Stephen, *The art of public speaking*, MCGRAW-HILL Higher Education, 2011.
- Mandić Tijana, *Komunikologija, psihologija komunikacije*, Clio, Beograd, 2003.
- Nasr Seyyed Hossein, *Tradicionalni islam u modernom svijetu*, Sarajevo, 1994.
- Silajdžić Adnan, *Kriza religijskog identiteta u današnjem svijetu*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2004.
- Suvejdan (Es-) Tarik Muhammed, Kako izgraditi lidera*, Progress centar, Travnik, 2013.
- Tomić Zorica, *Komunikologija*, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.

Modul:	<i>Kreativnost u nastavi vjeronauke</i>
Godina studija:	V
Semestar:	IX
Smjer:	Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati:	2+1
ECTS:	6
Status:	Obavezni modul
Nastavnik:	Dr. Mujo Slatina, redovni profesor; mr. Dina Sijamhodžić-Nadarević, viši asistent

Sadržaj modula: Predmet je koncipiran na način da studentima pruži osnovna teorijska saznanja o kreativnosti i mogućnostima pripreme i realiziranja kreativne vjeronaučne nastave. Osim toga, sadržaj će modula studente upoznati s islamskom perspektivom poticanja kreativnosti i inventivnosti kroz analizu kur'anskih riječi koje pozivaju ljude da misle kreativno, kroz “stilove razmišljanja” u Kur'anu, s ulogom idžtihada u poticanju kreativnosti, s doprinosom islamske civilizacije ljudskoj civilizaciji putem kreativnih i inventivnih dostignuća u nauci, umjetnosti i drugim oblastima.

Ciljevi modula: Poticanje kreativnosti studenata kao budućih vjeroučitelja u osmišljavanju i provođenju nastave koja potiče kreativnost učenika. Osposobljavanje studenata u izradi nastavnih priprema i materijala koji potiču kreativnost učenika, primjeni kreativnih nastavnih strategija, sredstava i pomagala, kreativne didaktičko-metodičke aparature, primjeni kreativnih modela nastave.

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: Priprema i redovno pohađanje nastave, sudjelovanje u radionicama čija je svrha poticanje kreativnosti, izrada portfolija tokom nastave, nastavnih priprema, čitanje primarne literature (*obavezno*) i sekundarne literature (*optimalno*), te polaganje završnog ispita.

Način ocjenjivanja i rezultati: Portfolij 20%, test 30%, a završni ispit 50% konačne ocjene. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Temeljni pojmovi (kreativnost, stvaralaštvo, inovativnost, autonomija, divergentno mišljenje, fluentnost, originalnost, fleksibilnost, elaborativnost, refleksivni praktičar, akcijsko učenje).
2. sedmica: Kreativno razmišljanje: islamska perspektiva (analiza kur'anskih riječi koje pozivaju ljude da misle kreativno – tafakkur, idrak, fiqh, tanaqqul, tadhakkur i druge; “stilovi razmišljanja” u Kur'anu – znatiželjno (Musa, a.s., i h. Hidr; Ibrahim, a.s., i pitanje oživljavanja...), hipotetičko, racionalno, kontemplativno, emocionalno, kritičko...; uloga idžtihada u poticanju kreativnosti).
3. sedmica: Invencije i kreativnost muslimana u različitim naučnim oblastima i umjetnosti.
4. sedmica: Društveni i individualni aspekt kreativnosti i stvaralaštva (kulturne i povijesne razlike u odnosu prema kreativnosti i stvaralaštvu; karakteristike i značaj kreativnih pojedinaca).
5. sedmica: Teorije kreativnosti (kreativnost u okviru različitih teorija; definicije kreativnosti; stvaralački proces; odnos inteligencije i kreativnosti; motivacija i kreativnost).
6. sedmica: Utjecaj aktivnog učenja u visokoškolskoj nastavi na razvoj kreativnosti budućih vjeroučitelja.
7. sedmica: Kreativnost u osposobljavanju budućih vjeroučitelja i osobine ličnosti bitne za kreativnost.
8. sedmica: Kreativni modeli u vjeronaučnoj nastavi (kreativno-stvaralački model, projektna nastava i kreativnost, probemsko-istraživački, recepcijsko-estetički, esejističko-sintetički, egzemplarni, multimedijnsko-višeizvorni, književno-umjetnički).
9. sedmica: Primjena kreativnih nastavnih strategija u nastavi vjeronauke (lutkarske igre u nastavi, mape uma, multimedija, demonstracije, oluja ideja, provokacija...).
10. sedmica: Radionica – kreativnost u vjerskoj nastavi.
11. sedmica: Kreativni postupci u planiranju i izradi nastavne pripreme za čas vjeronauke.
12. sedmica: Kreativna didaktičko-metodička aparatura u nastavi vjeronauke (kreativna nastavna pitanja i zadaci za učenike, ilustracije, slikovnice, priče za djecu...).
13. sedmica: Kreativna upotreba vjeronaučnog udžbenika.
14. sedmica: Poticanje kreativnosti učenika (nastavno okruženje koje njeguje kreativnost u vjeronauci, imaginacija i mašta učenika, tehnike za poticanje kreativnosti učenika, kreativnost i humor...).

15. sedmica: Prepoznavanje i evaluacija kreativnosti (procjena kreativnosti procesa; procjena kreativnosti osobe; procjena i ocjena kreativnog rada; procjena kreativnosti ponašanja).

Literatura

- Bognar, Ladislav, Whitehead, Jack, Bognar, Branko, Munk, Krešimir i Perić Kraljik, Mira (ur.) (2009). *Poticanje stvaralaštva u odgoju i obrazovanju: Knjiga radova – Priručnik za sadašnje i buduće učiteljice i učitelje*. Zagreb: Profil international.
- Cvetković-Lay, Jasna, i Vid Pečjak (2004). *Možeš i drukčije: priručnik s vježbama za poticanje kreativnog mišljenja*. Zagreb: Alinea - Centar za poticanje darovitosti djeteta "Bistrić".
- Grupa autora (2000). *Arapsko-islamski utjecaj na evropsku renesansu*. FIN, Sarajevo.
- <http://www.1001inventions.com/> - Discover the Muslim Heritage in our world;
- Jamal Badi 'Thinking' terminologies from Qur'anic perspective and their impact on human intellectual development. *Int. J. Arab Culture, Management and Sustainable Development, Vol. 2, No. 1, 2011* 41 Copyright © 2011 Inderscience Enterprises, Ltd
- Jamal Badi and Mustapha Tajdin, [Creative Thinking: An Islamic Perspective](#) .Kuala Lumpur: International Islamic University Malaysia, 2004. 248 pages
- Srića, Velimir (1994). *Upravljanje kreativnošću*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stevanović, Marko (2000). *Modeli kreativne nastave*. R&S, Tuzla.
- Tan, Ai-Girl (ur.) (2007). *Creativity: A handbook for teachers*. New Jersey, London, Singapore, Beijing, Shanghai, Hong Kong, Taipei, Chennai: World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd.
- Treffinger, Donald J., Young, Grover C., Selby, Edwin C., Shepardson, Cindy (2002). *Assessing creativity: A guide for educators*. Sarasota/Florida: Center for Creative Learning.
- VanGundy, Arthur B. (2005). *101 activities for teaching creativity and problem solving*. San Francisco: Pfeiffer, A Wiley Imprint.

Modul:	<i>Naučno-istraživački rad</i>
Godina:	V
Semestar:	X
Smjer:	Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati:	2 + 2
ECTS:	5
Status:	Obavezni modul
Nastavnik:	Dr. Mujo Slatina, redovni profesor

Sadržaj modula: Svrha i ciljevi znanosti i znanstvenih istraživanja; Epistemološke osnove pedagoških istraživanja; Znanstvena komunikacija; Znanstveni časopisi; Elektronički časopisi; Vrste znanstvenih istraživanja (Idiografska i nometetička istraživanja; Longitudinalna i transverzalna istraživanja; Kvantitativna i kvalitativna istraživanja; Razvojna i akcijska istraživanja; Etnografska istraživanja; Fokus grupe, Case study, Metoda SWOT analize za strateško planiranje; Metaanaliza); Identificiranje problema istraživanja; Pretraživanje i izbor radova (npr. pomoću bibliografskih baza PsychINFO, MEDLINE, EBSCO i dr.). Odabir i pregled izvora; Metaanaliza i njene faze; Utvrđivanje cilja i odabir metoda; Kategorizacija znanstvenih radova; Pisanje i pravila pisanja stručnog i znanstvenog rada; Citiranje; Dijelovi i struktura pisanog rada (SIMRAD: Summary (rezime), Introduction (uvod), Methods (metode), Results (rezultati), Analysis (analiza) I Discussion. Svršishodna upotreba pomagala pri predavljanju istraživačkih radova (npr. Power Point, multimedijalne prezentacije). Izrada magistarskog rada. Značaj i smisao mjerenja u odgoju i obrazovanju; Mjerenje i mjerni instrumenti; Metod prezentiranja naučnih rezultata (sređivanje, obrada, analiza, interpretacija podataka, izvođenje zaključka i primjena rezultata istraživanja);

Ciljevi modula: Cilj ovog nastavnog predmeta je osposobiti studente za samostalno istraživanje, proučavanje pedagoških pojava i objavljivanje radova. Studenti će se uvesti u probleme mjerenja u odgoju i obrazovanju i osposobiti da konstruiraju različite mjerne instrumente. Studenti će produbiti znanja iz kvalitativne i kvantitativne istraživačke metodologije. Moći će napraviti nacrt istraživanja koji se temelji na kvalitativnoj i kvantitativnoj metodologiji.

Oblik nastave: predavanja, vježbe, individualni i grupni projekti

Obaveze studenta: Priprema i redovno pohađanje nastave, pravovremena izrada i predaja pilot-istraživanja, izrada testa, čitanje primarne literature (*obavezno*) i sekundarne literature (*optimalno*), te polaganje završnog ispita.

Način provjere znanja: Ocjena aktivnosti na predavanjima i vježbama (kontinuirano praćenje rada); kolokvij – pismeni i usmeni oblici provjeravanja u procesu nastave; ocjena izrađenog idejnog projekta i ocjena odbrane; ocjena izrađenih mjernih instrumenta (test znanja, upitnik, skaler, ček-lista, inventar interesovanja, skala stavova i sl.); pismeni ispit (ZOT – zadaci objektivnog tipa); sumiranje postignutih rezultata: samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Svrha i ciljevi znanosti i znanstvenih istraživanja.
2. sedmica: Epistemološke osnove pedagoških istraživanja.
3. sedmica: Znanstvena komunikacija; Znanstveni časopisi; Elektronički časopisi;
4. sedmica: Vrste znanstvenih istraživanja (Idiografska i nometetička istraživanja; Longitudinalna i transverzalna istraživanja; Kvantitativna i kvalitativna istraživanja; Razvojna i akcijska istraživanja; Etnografska istraživanja; Fokus grupe, Case study, Metoda SWOT analize za strateško planiranje; Metanaliza).
5. sedmica: Vrste znanstvenih istraživanja (Idiografska i nometetička istraživanja; Longitudinalna i transverzalna istraživanja; Kvantitativna i kvalitativna istraživanja; Razvojna i akcijska istraživanja; Etnografska istraživanja; Fokus grupe, Case study, Metoda SWOT analize za strateško planiranje; Metaanaliza).
6. sedmica: Vrste znanstvenih istraživanja (Idiografska i nometetička istraživanja; Longitudinalna i transverzalna istraživanja; Kvantitativna i kvalitativna istraživanja; Razvojna i akcijska istraživanja; Etnografska istraživanja; Fokus grupe, Case study, Metoda SWOT analize za strateško planiranje; Metanaliza).
7. sedmica: Značaj i smisao mjerenja u odgoju i obrazovanju; Mjerenje i mjerni instrumenti.

8. sedmica: Izrada idejnog projekta.
9. sedmica: Metod prezentiranja naučnih rezultata (središnje, obrada, analiza, interpretacija podataka, izvođenje zaključka i primjena rezultata istraživanja).
10. sedmica: Dijelovi i struktura pisanog rada (SIMRAD: Summary (rezime), Introduction (uvod), Methods (metode), Results (rezultati), Analysis (analiza) I Discussion.
11. sedmica: Pisanje i pravila pisanja stručnog i znanstvenog rada.
12. sedmica: Svršishodna upotreba pomagala pri predstavljanju istraživačkih radova (npr. Power Point, multimedijalne prezentacije). Izrada magistarskog rada.
13. sedmica: Kategorizacija znanstvenih radova.
14. sedmica: Etika istraživanja i citiranje.
15. sedmica: Javna prezentacija i odbrana preliminarnog istraživanja (substrata) magistarskog rada.

Literatura

Obavezna:

- Mejovšek, M. (2003), *Uvod u metode znanstvenog istraživanja*, Zagreb, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vujević, Miroslav (2000. i kasnija izdanja): *Uvođenje u znanstveni rad*, Zagreb, Školska knjiga.
- Supek, Rudi (1968. i kasnija izdanja): *Ispitivanje javnog mnijenja*, Zagreb, "Naprijed".
- Šamić, M. (2006), *Kako nastaje naučno djelo*, Sarajevo.
- Silobrčić, V. (2003), *Kako sastaviti, objaviti i ocijeniti znanstveno djelo*, Zagreb, "Medicinska knjiga".

Sekundarna:

- Halmi: A.(1996.): *Kvalitativna metodologija u društvenim znanostima*. Zagreb: Pravni fakultet - Studijski centar socijalnog rada.
- Halmi, A. (1999) *Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima*. Zagreb: Alinea.
- Bogdan, R., Biklen, S.K. (1992), *Qualitative Research for Education*, Allyn an Bacon, Boston.
- Fajgelj, S. (2004) *Metode istraživanja ponašanja*, Beograd. Centar za primenjenu psihologiju.
- Gačić, M (2001), *Pisanje i objavljivanje znanstvenih i stručnih radova*, Zagreb.
- Cohen, L., Manion, L. (1997). *Research methods in education*. London, New York: Routledge.

Modul: *Akademsko pisanje*
Godina: V
Semestar: X
Smjer: Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati: 2 + 1
ECTS: 5
Status: Obavezni modul
Nastavnik: Dr. Edina Vejo, vanredni profesor

Sadržaj modula:

Posredstvom sadržaja i metoda kolegija *Akademsko pisanje* studenti će razviti senzibilitet prema lingvističkoj razini znanstvene epistemologije, prema kojoj govor i pisana riječ uvijek trebaju izricati znanstveno artikuliranu spoznaju ukoliko ne žele ostati retoričkim govorom. Posredujući sadržaji su “transferzalni razum” (Wofgang Welsch) kao mogućnost uključenja različitih diskursa u akademski tekst, esej kao najčešće zadavana akademska pisana forma, utemeljenja i referenciranja u akademskom tekstu. Posredujuća metoda jesu studentski uradci kolektirani u mapu kolegija.

Ciljevi modula:

- sticanje temeljnih uvida u zakonomjernosti akademskog pisanja;
- ovladavanje kompetentnošću kreiranja projekta magistarskih teza (aspekt akademske i metodološke forme).

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: Obaveze studenta korespondiraju s definiranim načinom ocjenjivanja i rezultatima kolegija.

Način ocjenjivanja i rezultati: 50% projekat magistarskih teza (pisana forma), 50% interpretacija elemenata projekta proizašlih iz ovih kolegija, te iz metodologije znanstvenih istraživanja. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Lingvistička razina znanstvene epistemologije: preplitanje epistemoloških razina, povijesne, filozofske, empirijske i lingvističke.
2. sedmica: Welschov koncept transferzalnog razuma: prilog postmodernom senzibilitetu u stručnom i znanstvenom pisanom tekstu, epistemološki kredibilna mogućnost u akademskom tekstu prožimanja diskursa.
3. sedmica: Esej kao znanstveno-stručna forma: principi nastajanja eseja: studenti će uočiti važnost pravilnog esejskog konstruiranja shodno činjenici da esej nastoji ubijediti čitaoca u ideju baziranu na argumentima. U tu svrhu, studenti će proći kroz osnovne korake konstruiranja eseja, od faze početka pisanja (definiranja ključnih riječi, definiranja početnih pitanja i analize zadatka, konstrukcije inicijalnog plana eseja) faze istraživanja teme (istraživanje literature, autori koji se bave tom tematikom, bilježenje napomena, uklapanje postojećih istraživanja sa odabranom temom), faze organizacije ideja (plan eseja), faza pisanja eseja (skica, struktura eseja organizovana oko glavnih dijelova: uvoda, glavnog dijela i zaključka), faza referenciranja eseja (navođenje literature) i posljednja faza, redigovanja eseja (konačna evaluacija i pregled eseja). Studenti će se upoznati i s osobenostima različitih eseja: esej ekspozice, esej komparacije i kontrasta, esej uzroka i posljedice, persuazivni esej, neformalni esej, esej kritičnog osvrtu, istraživački (analitički) esej, literarni esej.
4. sedmica: Projekat magistarskih teza (elementi i principi izrade): studenti će se voditi po specifičnim fazama konstrukcije magistarskih teza unutar kvantitativne, kvalitativne metodologije, kao i mix metodološkog dizajna prepoznatog u okviru različitih trinagulacijskih dizajna. Od faze izbora i definiranja istraživačkih problema, značaja istraživanja, upućivanja na dosadašnja istraživanja, metodološkog kostura uokvirenog kroz ciljeve, zadatke, hipoteze, metode, tehnike i instrumente istraživanja, preko obrade i interpretacije podataka, do zaključka, literature, priloga. U okviru kvalitativnog istraživačkog dizajna studenti će se voditi kroz sljedeće faze: faza refleksije (identificiranje teme ili predmeta istraživanja, identificiranje paradigmatske perspektive), faza planiranja (odabir mjesta ili polja istraživanja, odabir istraživačke strategije, priprema istraživača, kreiranje i rafiniranje istraživačkih pitanja, pisanje prijedloga istraživanja), faza "ulaska" (izbor uzorka), faza prikupljanja produktivnih podataka, faza "povlačenja", faza pisanja istraživačkog izvještaja.
5. sedmica: Projekat magistarskih teza (elementi i principi izrade): studenti će se voditi po specifičnim fazama konstrukcije magistarskih teza unutar kvantitativne, kvalitativne metodologije, kao i mix metodološkog dizajna prepoznatog u okviru različitih trinagulacijskih dizajna. Od faze izbora i definiranja istraživačkih problema, značaja istraživanja, upućivanja na dosadašnja

istraživanja, metodološkog kostura uokvirenog kroz ciljeve, zadatke, hipoteze, metode, tehnike i instrumente istraživanja, preko obrade i interpretacije podataka, do zaključka, literature, priloga. U okviru kvalitativnog istraživačkog dizajna studenti će se voditi kroz sljedeće faze: faza refleksije (identificiranje teme ili predmeta istraživanja, identificiranje paradigmatičke perspektive), faza planiranja (odabir mjesta ili polja istraživanja, odabir istraživačke strategije, priprema istraživača, kreiranje i rafiniranje istraživačkih pitanja, pisanje prijedloga istraživanja), faza “ulaska” (izbor uzorka), faza prikupljanja produktivnih podataka, faza “povlačenja”, faza pisanja istraživačkog izvještaja.

6. sedmica: Teorijsko utemeljenje magistarskih teza: prikupljanje i obrada građe i literature koja podupire odabrani istraživački problem, različiti izvori: tiskane publikacije (knjige, stručni časopisi, priručnici, udžbenici, enciklopedije, leksikoni, rječnici); multimedijски izvori informacija i znanja (dnevna štampa, periodične publikacije, internet); tehnička i druga dokumentacija (izvještaji, analize, projekti, elaborati)
7. sedmica: Istraživačko utemeljenje magistarskih teza: uvid u meta-istraživanje, istraživanje o istraživanju, pregled literature, istraživanja i pokušaj unošenja sklada u rezultate različitih istraživanja na istu tematiku, uklapanje istraživanja u vlastiti istraživački rad, pretraživanje izvornih znanstvenih radova (metodologija meta-istraživanja)
8. sedmica: Sistemi referenciranja teksta: u svrhu osiguranja kredibilitnosti radova, studenti će se upoznati s plagijarizmom (indirektno i direktno plagiranje) kao oblikom narušavanja autorskih prava. Postoji više sistema citiranja: numerički, abecedni, abecedno-numerički, Vancouverski. Studenti će se upoznati s najčešćim stilovima citiranja: Vankuverski stil, Harwardski stil citiranja, MLA style, Chicago style, APA style.
9. sedmica: Sistemi referenciranja teksta: u svrhu osiguranja kredibilitnosti radova, studenti će se upoznati sa plagijarizmom (indirektno i direktno plagiranje) kao oblikom narušavanja autorskih prava. Postoji više sistema citiranja: numerički, abecedni, abecedno-numerički, Vancouverski. Studenti će se upoznati s najčešćim stilovima citiranja: Vankuverski stil, Harwardski stil citiranja, MLA style, Chicago style, APA style.
10. sedmica: Bibliografske i eksplikativne fusnote: fusnote kao objašnjavajući elementi “unutrašnjeg teksta”, literatura i navođenje literature, navođenje bibliografije, odnos bibliografije i literature, kazalo pojmova, kazalo imena, dodaci, prilozi.
11. sedmica: Načini prikazivanja istraživačkih rezultata magistarskih teza: kvantitativni i kvalitativno generirani podaci: prijenos i uređivanje rezultata iz SPSS-a u Word dokument, tabelarni prikazi (pravila izgleda), pojašnjavanje rezultata i upućivanje na tabele, dijagrami, slike i sheme, sociogrami; izvodi iz transkribiranih intervju.
12. sedmica: Načini prikazivanja istraživačkih rezultata magistarskih teza: kvantitativni i kvalitativno generirani podaci: prijenos i uređivanje rezultata iz SPSS-a u Word dokument, tabelarni prikazi (pravila izgleda), pojašnjavanje

- rezultata i upućivanje na tabele, dijagrame, slike i sheme, sociogrami; izvodi iz transkribiranih intervjua.
- 13. sedmica:** Grafički načini prikazivanja istraživačkih rezultata magistarskih teza: histogrami i grafikoni: prijenos i uređivanje grafičkih prikaza iz SPSS-a u Word dokument, pravila upućivanja i tumačenja grafikona i histograma.
- 14. sedmica:** Transkripti u prilogu magistarskih teza (pravila transkribiranja), detaljni transkripti s emocionalnim naznakama, uzrečicama “aa“, “mmm“, “uh“ i sl., header intervjua, postskript.
- 15. sedmica:** Istraživačka osjetljivost prema tzv. metodološkom skoku.

Literatura

Primarna:

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Gačić, M. (2001). *Pisanje i objavljivanje znanstvenih i stručnih radova*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska akademija.

Sekundarna:

- APA Citation Style: [Dostupno na: http://www.apa.org/](http://www.apa.org/). [05.06.2013]
- The learning Centre, Essay Writing: The basic, Dostupno na: <http://www.lc.unsw.edu.au>. [01.06.2013]

Modul:	<i>Kvalitativna metodologija</i>
Godina studija:	V
Semestar:	X
Smjer:	Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati:	2 + 1
ECTS:	5
Status:	Izborni modul
Nastavnik:	Dr. Edina Vejo, vanredni profesor

Sadržaj modula:

Posredstvom planiranih sadržaja kolegija *Kvalitativna metodologija* studenti će se upoznati s paradigmatško-logičkim ishodištima kvalitativne istraživačke metodologije te razviti kompetenciju kreiranja istraživanja u njenom duhu: posredstvom Grounded theory, analize sadržaja, koristeći posmatranje i intervju. Također, usvojit će spoznaju o konvergentnom odnosu između kvalitativnih i empirijskih znanstvenih metodologija kroz mix metodu, a nikako u odnosu međusobnog suprotstavljanja i međusobnog isključivanja.

Ciljevi modula:

- razumjeti relevantna konceptualna saznanja o prirodi i mogućnosti kvalitativnih istraživanja;
- usvojiti praktična znanja realizacije kvalitativnih istraživanja;
- razvijanje senzibiliteta o važnosti i učinkovitosti kreativnog konvergiranja kvantitativnih i kvalitativnih istraživačkih pristupa u rješavanju istraživačkih pitanja.

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: Obaveze studenta korespondiraju s definiranim načinom ocjenjivanja i rezultatima kolegija.

Način ocjenjivanja i rezultati: 50% vođenje mape kolegija sa sljedećim obaveznim elementima: odabrana cjelina iz uvoda u metodologiju kvalitativnih istraživanja, izrada nacrtu konkretnog istraživanja s pojašnjenjem samplinga, transkribiranje i kodiranje jednog intervjua, opis upotrebe jedne od istraživačkih metoda kvalitativne metodologije, prijedlog istraživanja primjerenog za korištenje mix metode (pisana forma); 50 % usmena interpretacija mape kolegija. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Deskripcija paradigme u kvalitativnoj metodologiji: studenti će dobiti uvid u Thomas Kuhnovo razumijevanje paradigme odnosno razvoj znanosti kroz revoluciju paradigme/pristupa suprotno dotadašnjem razumijevanju kroz tzv. kumulaciju znanja. Nacrt svakog istraživačkog problema započinje odabirom problema istraživanja i odabirom paradigme, pa s tim u vezi studenti će dobiti uvid u kvalitativnu paradigmu razumijevanu kao konstruktivistički, interpretativni i naturalistički pristup kroz pojašnjavanja filozofije postmoderne, simboličkog interakcionizma, socijalnog konstruktivizma, kritičku teoriju.
2. sedmica: Bohrov princip komplementarnosti: refleksija u istraživačkoj metodologiji: studenti će se upoznati s Bohrovim tumačenjem znanja kao nekoherentnog “nesjedinjivog“, pri čemu međusobno nekoherentne teorije u nekom području mogu opstajati jedna pored druge. Bohrov princip komplementarnosti reflektira se i u području znanstvene preokupiranosti društvenih znanosti. Konvergiraju znanstveni i emocionalno-religiozni princip. Isključivost, suprotstavljenost, nepriznavanje, postaju privilegirani pristupi suvremene znanosti.
3. sedmica: Princip kulturalnog suglasja.
4. sedmica: “Paradigmatska debata”: komparacijsko posmatranje empirijske i kvalitativne istraživačke paradigme: studenti će se upoznati s osnovnim razlikovnim elementima kvantitativne i kvalitativne paradigme i to kroz temeljne pretpostavke: ontološke (*Šta je stvarnost*); epistemološke (*Kakav je odnos istraživač-istraživani*); aksiološke (*Kakva je uloga vrednota*); retoričke (*Kakav je jezik istraživanja*); metodološke (*Kakav je proces istraživanja*)
5. sedmica: Nacrt istraživanja u kvalitativnoj metodologiji: studenti će se upoznati s osnovnim karakteristikama kvalitativnog istraživačkog nacrtu koje imaju heurističku vrijednost; V. Janesickovim razumijevanjem kvalitativnog istraživačkog nacrtu kroz tri faze: faza zagrijavanja, odnosno donošenje odluke o početku studije, faza potpune vježbe ili implementacije odluke i treća faza smirivanja, pri kojoj se odluke privode kraju/realiziraju. Osnovna struktura nacrtu kvalitativnog istraživanja: faza refleksije; faza

- planiranja; faza “ulaska”, faza prikupljanja produktivnih podataka, faza “povlačenja”.
6. sedmica: Sampling u kvalitativnoj metodologiji (ilustrativnost): studenti će se upoznati s osnovnim principima prigodnog i namjernog biranja uzorka i vrstama uzorka: biranje modalnih članova; biranje eksperata; heterogeno biranje, biranje lancem preporuka (snowball sampling). Značajnost principa “dati varijabilnosti šansu”.
7. sedmica: Osnove Grounded theory: studenti će se upoznati s ranim povijesnim razvojem metode utemeljene teorije, recentnim trendovima i nacrtom metodologije utemeljene teorije.
8. sedmica: Otvoreno i aksijalno kodiranje, naznake selektivnog kodiranja. Studenti će se upoznati s generalnom strategijom kvalitativne analize kroz analizu tri glavna kodna postupka: otvoreno ili inicijalno kodiranje (proces segmentiranja istraživanja, konceptualizacije i kategorizacije podataka); aksijalno kodiranje (agregiranje podataka u svrhu međusobnog povezivanja u kategorije i subkategorije pomoću kodne paradigme koja uključuje kauzalne uvjete, fenomen, kontekst, intervencijske uvjete, akcijsko-interakcijske strategije i konzekvencije); selektivno kodiranje (proces odabira središnje kategorije, sustavnog otrivanja supstativnih relacija između ostalih kategorija)
9. sedmica: Unutrašnja i vanjska valjanost: studenti će se upoznati sa kriterijima za procjenu interpretativne valjanosti: dokumentiranost postupaka, argumentiranost interpretacije, sistematičnost postupaka, blizina predmeta istraživanja, komunikativna valjanost, triangulacija.
10. sedmica: Triangulacija: studenti će se upoznati s osnovnim postavkama triangulacije, potrebama/svrhama iz kojih se razvila te sa četiri oblika triangulacije prema Denzin (triangulacija podataka, triangulacija istraživača, triangulacija teorije, triangulacija metoda).
11. sedmica: Analiza sadržaja: Studenti će se upoznati s razvojem analize sadržaja, glavnim ciljevima i namjeni analize sadržaja te načinu konstrukcije nacrta analize sadržaja.
12. sedmica: Posmatranje u kvalitativnoj metodologiji (američki istraživački tok): studenti će se osposobiti za kreiranje protokola posmatranja u ovisnosti od posmatračeve pozicije u istraživanju: “potpuni sudionik”, “sudionik-promatrač”, “promatrač-sudionik” i “čisti promatrač”.
13. sedmica: Intervju u kvalitativnoj metodologiji (njemački istraživački tok): studenti će se osposobiti za vođenje intervju, snimanje intervju i prijepis (pravila transkripcije); problemski (dubinski) intervju, narativni intervju, grupni intervju (multivju/fokus grupe).
14. sedmica: Analiza diskursa: Studenti će se upoznati s osnovnim metodološkim tematiziranjem analize diskursa, različitim varijantama i temama u sklopu analize diskursa, kao i samoj praksi analize diskursa kroz postavljanje istraživačkih pitanja, prijepis ili transkripciju, kodiranje, analiziranje rasprave, procjenu analize rasprave i faze analize rasprave.
15. sedmica: Mix metoda: ishodišta, nacrti, upute za donošenje metodoloških odluka: Studenti će se upoznati s triangulacijskim dizajnom, kao jednim od

najčešće korištenih pristupa u mix metodološkom dizajnu, te sa četiri oblika triangulacijskog dizajna: model konvergencije, model transformacije podataka, model validacije kvantitativnih podataka i multilevel model.

Literatura

Primarna:

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Creswell, J. W. (2006). Understanding mixed methods research. In Creswell, J.W. & Plano-Clark, V. (Eds.), *Designing and Conducting Mixed Methods Research, Choosing the mix method design* (pp 1-89). Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Fajgelj, S. (2004), *Metode istraživanja ponašanja*, Beograd: Centar za primenjenu psihologiju
- Flick, U. (2009): *Qualitative Sozialforschung* 2nd ed., Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Halmi, A (2005), *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Halmi, A. (2001), *Metodologija istraživanja u socijalnom radu: kvalitativni i kvantitativni pristup*, Zagreb: Alinea.
- Jedud, I. (2007), Alisa u zemlji čuda-kvalitativna metodologija i metoda utemeljene teorije, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, (43) 2, str.83-101. Na sajtu: <http://hrcak.srce.hr/26371>. Dostupno: 26.11.2011.
- Mayring, P. (2000): *Qualitative Inhaltsanalyse*. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research [On-line Journal], 1(2)
- Smit, D. K. (2005). Hermeneutika i kvalitativno istraživanje. *Pedagogija*, 60(3), 315-330. Na sajtu: <http://scindeks.nb.rs/article.aspx?artid=0031-38070503315S&redirect=ft>. Dostupno: 24.11.2011.

Sekundarna:

- Gojkov, G. (2007). Konstruktivizam kao predznak metodoloških koncepata koji ulaze u savremenu pedagošku metodologiju – drugi deo. *Pedagogija*, 62(4), 582-596. Na sajtu: <http://scindeks.nb.rs/article.aspx?artid=0031-38070704582G&redirect=ft>. Dostupno: 24.11.2011.
- Gojkov, G. (2007). Konstruktivizam kao predznak metodoloških koncepata koji ulaze u savremenu pedagošku metodologiju – prvi deo. *Pedagogija*, 62(3), 385-398. Na sajtu: <http://scindeks.nb.rs/article.aspx?artid=0031-38070703385G&redirect=ft>. Dostupno: 24.11.2011.
- Halmi, A. i Crnoja, J. (2003), Kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima i humanojoj ekologiji, *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*. Vo.12 (3-4), str. 195-210.

Modul:	<i>Metodologija empirijskih istraživanja</i>
Godina studija:	V
Semestar:	X
Smjer:	Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati:	2 + 1
ECTS:	5
Status:	Izborni modul
Nastavnik:	Dr. Edina Vejo, vanredni profesor

Sadržaj modula:

Posredstvom planiranih sadržaja kolegija *Metodologija empirijskih istraživanja* studenti će steći znanja o istraživačkom projektovanju, znanja o postojanju matrice zakonomjernosti između prirode istraživačkih problema i upotrebe adekvatnih istraživačkih postupaka. Pitanje reprezentativnosti uzorka kvantitativne metodologije je jedno od ključnih, odakle proizilazi važnost studentskog spoznavanja zakonitosti konstrukcije uzorka. Hipoteze kao orijentiri pri istraživanju važan su dio ovog kolegija.

Ciljevi kolegija:

- razumjeti relevantna konceptualna saznanja o prirodi i mogućnosti kvantitativnih istraživanja;
- usvojiti praktična znanja realizacije kvantitativnih istraživanja;
- razvijanje senzibiliteta o važnosti i učinkovitosti kreativnog konvergiranja kvantitativnih i kvalitativnih istraživačkih pristupa u rješavanju istraživačkih pitanja.

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: Obaveze studenta korespondiraju s definiranim načinom ocjenjivanja i rezultatima kolegija.

Način ocjenjivanja i rezultati: 50% studentski istraživački projekat (pisana forma); 50% prezentiranje projekta i sintetička reprodukcija usvojenih sadržaja u okviru metodologije empirijskih istraživanja. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Deskripcija paradigme empirijske metodologije: empirizam/pozitivizam u znanosti, Weberov imperativ o vrijednosno neutralnoj poziciji u istraživanju. Posmatranje paradigme kroz ontološke, epistemološke i metodološke okvire empirizma/pozitivizma gdje stvarnost postoji i može se objasniti prirodnim zakonima (ontologija); istraživač i istraživani su nezavisni objekti (epistemologija); dok je metodologija eksperimentalna i manipulativna.
2. sedmica: Biheviorizam u društvenim i humanističkim znanostima. Studenti će se upoznati s biheviorizmom kao strategijom u okviru koje se kombiniraju materijalističke i nominalističke solucije. U ovoj se strategiji do spoznaje dolazi samo kroz sistematsko opažanje čulnog svijeta, preko čulnog i osjetilnog iskustva, odnosno eksperimentalnim i komparativnim analizama. Za razvoj biheviorizma u društvenim znanostima najzaslužniji je pokušaj transfera prirodnoznanstvenih načela u proučavanje društvene stvarnosti.
3. sedmica: Etički kodeksi istraživanja: integritet sudionika. Studenti će se upoznati s nekim od osnovnih moralnih odgovornosti koje istraživač mora imati: tragati za znanjem, sprovoditi istraživanje na kompetentan način, izvještavati o rezultatima tačno, upravljati raspoloživim resursima pošteno, pravično priznavati, u naučnim saopćenjima, doprinos koji su učesnici učinili svojim idejama, vremenom i trudom, razmotriti društvene posljedice svakog istraživačkog poduhvata i javno govoriti o društvenim aspektima naučnog znanja i stručnosti. Posebno važan aspekt jeste moralan odnos prema ispitanicima, jer ispitanici mogu dospjeti u dvije osnovne vrste nevolja: mentalni ili emocionalni stres i obmanjivanje.
4. sedmica: Nacrt istraživanja: idejni i izvedbeni projekat istraživanja. Studenti će se upoznati s razlikama idejnog i izvedbenog istraživačkog nacrta kroz uvide u svrhu njihova pisanja, te strukturom pisanja nacrta.
5. sedmica: Deskriptivni, korelacijski i eksperimentalni tip istraživanja. Studenti će se upoznati s osnovnim karakteristikama deskriptivnog istraživanja, načinom kreiranja ciljeva i zadataka u sklopu istog; zatim s postulatima korelativnog istraživanja s naglaskom da isto implicira samo vezu među varijablama ali ne i uzročno-posljedičnu vezu kakvu je moguće ustanoviti putem eksperimentalnog istraživanja.

6. sedmica: Zavisne i nezavisne varijable: operacionalizacija varijabli na razini indikatora. Studenti će se osposobiti za prepoznavanje odnosa zavisne i nezavisne varijable, kao i tzv. medijatorskih varijabli. Za valjano definiranje zadataka istraživanja izvedenih iz cilja istraživanja, studenti će se osposobiti za proces prevođenja varijabli u indikatore (operacionalizacija).
7. sedmica: Nacrti eksperimentalnih istraživanja: studenti će se upoznati s eksperimentalnim istraživanjem koje omogućava uvid u uzročno-posljedične veze varijabli, s osnovnim eksperimentalnim nacrtom: eksperimentalna i kontrolna grupa, smisao kontrolne grupe i pretesta, kontrola varijanse kao opći istraživački zadatak, kontrola neželjene sistematske varijanse. Studenti će se također upoznati i s osnovnim eksperimentalni nacrtima: nacrt bez pretesta, hibridni nacrti, nacrt s randomiziranim blokovima, nacrt analize kovarijanse, složeni eksperimentalni nacrti, nacrti s ponovljenim mjerenjima te s osnovnim postavkama kvazieksperimentalnog istraživanja.
8. sedmica: Artikulacija istraživačkih problema kroz pitanja: Studenti će se upoznati s glavnim metodološkim kretanjima postavljenim u okviru istraživačkih pitanja koji će voditi studiju, te s glavnim izazovima pri izboru i definiranju problema istraživanja kao što je tzv. “sljepilo za probleme” koje je karakteristično za mlade istraživače.
9. sedmica: Cilj i zadaci istraživanja kroz istraživačke hipoteze. Studenti će se osposobiti za izvođenje cilja istraživanja iz definiranog problema istraživanja, te operacionalizacije cilja na zadatke. Zatim će se osposobiti za hipotetiziranje postavljenih ciljeva/zadataka kroz nulte i alternativne (usmjerene i neusmjerene) hipoteze. Uvid u osnovne statističke postupke korištene za odbacivanje/potvrđivanje nulte i alternativne hipoteze.
10. sedmica: Uzorak u kvantitativnom istraživanju (reprezentativnost). Studenti će se upoznati s osnovnim osigurateljem objektivnosti kvantitativnog istraživanja koji se sastoji u reprezentativnosti biranja uzorka istraživanja iz definirane populacije (tzv. istraživanja na konačnoj i beskonačnoj populaciji). Osnovni kriteriji reprezentativnosti uzorka: princip slučajnog izbora (prосто slučajno biranje, stratificirani slučajni uzorak, sistemski slučajni uzorak, klaster uzorak) i veličina uzorka (s povećanjem uzorka povećanje reprezentativnosti).
11. sedmica: Metode, tehnike i instrumenti istraživanja. Studenti će se upoznati s razlikama između metoda, kao načina na koji se “prilazi” skupljenim podacima, odnosno načina mišljenja o problemu istraživanja, način sistematskog postupanja u rješavanju problema (deskriptivna metoda, korelativna metoda, povijesna metoda, uzročno-komparativna i eksperimentalna metoda), tehnikama kao činjenicama putem kojih istraživač osigurava pretpostavke da primjenom metoda znanstvenog istraživanja može problem uspješno riješiti (anketiranje, skaliranje, testiranje, procjenjivanje/prosuđivanje) i instrumentima kao alatima za prikupljanje podataka (anketni upitnici, skale stavova, check-liste, testovi, skale procjene/rangova). Poseban osvrt će se posvetiti važnosti korištenja

standardiziranih i valjanih instrumenata s dokazanom validnosti u prethodnim istraživanjima. Studenti će se upoznati i s pravilima i načinima konstrukcije upitnika, fazama izrade, kao i provjeri faktorskom analizom postavljenih itema.

12. sedmica: Metode, tehnike i instrumenti istraživanja. Studenti će se upoznati s razlikama između metoda, kao načina na koji se “prilazi” skupljenim podacima, odnosno načina mišljenja o problemu istraživanja, način sistematskog postupanja u rješavanju problema (deskriptivna metoda, korelativna metoda, povijesna metoda, uzročno-komparativna i eksperimentalna metoda), tehnikama kao činjenicama putem kojih istraživač osigurava pretpostavke da primjenom metoda znanstvenog istraživanja može problem uspješno riješiti (anketiranje, skaliranje, testiranje, procjenjivanje/prosuđivanje) i instrumentima kao alatom za prikupljanje podataka (anketni upitnici, skale stavova, check-liste, testovi, skale procjene/rangova). Poseban osvrt će se posvetiti važnosti korištenja standardiziranih i valjanih instrumenata s dokazanom validnosti u prethodnim istraživanjima. Studenti će se upoznati i s pravilima i načinima konstrukcije upitnika, fazama izrade, kao i provjeri faktorskom analizom postavljenih itema.
13. sedmica: Sarvey metod: studenti će se upoznati s osnovnim postavkama neeksperimentalnog istraživanja, vrstama sarvey metoda i mogućnostima računarski podržanog anketiranja.
14. sedmica: Psihometrijske karakteristike instrumenata. Studenti će se upoznati s tri glavna tipa valjanosti mjerenja: sadržinska valjanost (pojavna i prividna valjanost), kriterijska valjanost (svojstvo mjernog instrumenta da zamijeni neku drugu aktivnost, ponašanje ili proceduru) i konstruktivna valjanost (šta mjeri mjerni instrument).
15. sedmica: Obrada i interpretacija istraživačkih rezultata: uvidi u osnovne statističke metode obrade podataka: deskriptivna statistika (mjere centralne tendencije, mjere raspršenja oko centralne tendencije, koeficijenti korelacije, određivanje postotaka i relativnih brojeva) i inferencijalne statistike (testiranje hipoteza pomoću analize varijance, t-testa i faktorske analize) i to sve putem mogućnosti za primjenu navedenih u okviru SPSS programa. Studenti će se također upoznati s nekim od najčešćih grešaka pri interpretaciji rezultata: subjektivnost, prebrzo uopćavanje, zaključivanje u krugu, skok u zaključivanju, zaobilaženje prijeporne tačke i sl.

Literatura

Primarna:

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Halmi, A. (2001), *Metodologija istraživanja u socijalnom radu: kvalitativni i kvantitativni pristup*, Zagreb: Alinea.

- Mužić, V. (1999): *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- Vujević, M. (2002). *Uvođenje u znanstveni rad – u području društvenih znanosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Sekundarna:

- Fajgelj, S. (2004), *Metode istraživanja ponašanja*, Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Turjačanin, V. i Čekrlija, Đ. (2006), *Osnovne statističke metode i tehnike u SPSS-u: primjena SPSS-a u društvenim znanostima*, Banja Luka: Centar za kulturni i socijalni popravak.

Modul:	<i>Akcijsko istraživanje</i>
Godina studija:	V
Semestar:	X
Smjer:	Islamska vjeronauka i religijski odgoj
Sati:	2 + 1
ECTS:	5
Status:	Izborni modul
Nastavnik:	Prof. dr. Edina Vejo

Sadržaj modula:

Krećući se kroz sadržaj kolegija *Akcijsko istraživanje* studenti će steći stručno-istraživačku kompetenciju razvijanja, vrlo utemeljenog, osobnog pokušaja razumijevanja, poboljšanja i reformiranja nastavne prakse. Uvidi u kolegij slijede izvjesnu teorijsko-praktičnu vertikalnu od pojmovnog i konceptualnog definiranja akcijskog istraživanja do realizacije projekta akcijskog istraživanja, a posredstvom usvajanja znanja o akcijskom istraživačkom nacrtu ili tzv. Levinovoj “spirali ciklusa”, znanja o metodama akcijskog istraživanja, s naglaskom na analizi sadržaja i studiji slučaja, znanja o evaluacijskim tehnikama.

Ciljevi modula:

- sticanje znanja iz područja teorije i prakse akcijskog istraživanja;
- opskrblijivanje studenata stručno-istraživačkim prilogom profesionalnom razvoju.

Oblik nastave: 2 sata predavanja, 1 sat vježbi

Obaveze studenta: Obaveze studenata korespondiraju s definiranim načinom ocjenjivanja i rezultatima kolegija.

Način ocjenjivanja i rezultati: 50 % izrada projekta, realizacija i evaluacija akcijskog istraživanja (pisana forma); 50 % prezentiranje projekta i prakse konkretnog akcijskog

istraživanja i sintetička reprodukcija sadržaja u okviru kolegija. Za prolaznu ocjenu nužno je ispuniti sve elemente kontinuirane provjere znanja.

Plan modula po sedmicama:

1. sedmica: Filozofska pozadina akcijskih istraživanja: Frankfurtska filozofska škola, ideja emancipacije, Horkheimerov metod “objektivnog razumijevanja smisla”.
2. sedmica: Lepeza naziva i značenja akcijskog istraživanja. Studenti će se upoznati s osnovnim terminima u okviru akcijskog istraživanja gdje će se posebno naglasiti veliki djelokrug primjene akcijskog istraživanja, načela i obilježja akcijskog istraživanja, akacijskim istraživanjima kao kritičkoj praksi.
3. sedmica: Nacrt akcijskog istraživanja: logička i praktična osnova “spirale ciklusa”. Studenti će se upoznati s Lewinovim cikličkim modelom identifikacije i definicije problema, terapijske akcije i evaluacije kroz sedam osnovnih faza: prva faza se odnosi na identifikaciju, formulaciju i evaluaciju problema, zatim se u drugoj fazi prikupljaju podaci i činjenice da bi se dobio potpuni opis situacije/događaja, treća faza se karakteriše pregledom literature zbog spoznaje o postojanju sličnih problema u komparativnim studijama, četvrta faza kroz “brainstorming” vodi ka konstruiranju nekih od hipoteza, u petoj se donose odluke o istraživačkim postupcima i metodama koje će se koristiti, šesta predstavlja implementaciju akcijskog plana dok sedma faza uključuje interpretaciju i sumativnu evaluaciju cjelokupnog akcijskog projekta.
4. sedmica: Posmatranje unutar akcijskog istraživanja.
5. sedmica: Refleksija unutar akcijskog istraživanja. Studenti će steći uvid u važnost refleksivnosti u akcijskim istraživanjima u okviru kojih su istraživači i sudionici i praktičari, oni su dio društvenog svijeta koji proučavaju. Kakve učinke sudionici-praktičari imaju na proces istraživanja, kako se njihove vrijednosti, stavovi, osjećanja percepcije, mišljenje odražavaju u istraživačkoj praksi (potreba kritičke strogosti).
6. sedmica: Planiranje unutar akcijskog istraživanja: spoznaja da akcijsko istraživanje započinje općenitom idejom, a podaci se prikupljaju u sadašnjoj situaciji, te uspješan rezultat ove faze je izrada plana djelovanja.
7. sedmica: Akcija/djelovanje unutar akcijskog istraživanja uz konstantno praćenje i evaluiranje učinaka djelovanja.
8. sedmica: Evaluacija unutar akcijskog istraživanja: početak nove “spirale ciklusa”: tumačenje podataka, donošenje zaključaka i opća evaluacija postupaka.
9. sedmica: Vrste projekata akcijskog istraživanja: deskriptivni, kvaziexperimentalni projekt, studija slučaja.
10. sedmica: Posmatranje u akcijskim istraživanjima (američka istraživačka praksa). Studenti će se osposobiti za kreiranje protokola posmatranja u ovisnosti od posmatračeve pozicije u istraživanju: “potpuni sudionik”, “sudionik-promatrač”, “promatrač-sudionik” i “čisti promatrač”.

11. sedmica: Intervju u akcijskim istraživanjima (njemačka istraživačka praksa): Studenti će se osposobiti za vođenje intervjua, snimanje intervjua i prijepis (pravila transkripcije); problemski (dubinski) intervju, narativni intervju, grupni intervju (multivju/fokus grupe).
12. sedmica: Analiza sadržaja. Studenti će se upoznati s razvojem analize sadržaja, glavnim ciljevima i namjeni analize sadržaja te načinu konstrukcije nacрта analize sadržaja.
13. sedmica: Studija slučaja. Studenti će se upoznati s osnovnim ciljevima studije slučaja, tipovima studije slučaja (povijesne studije slučaja, opservacijske studije slučaja, narativne studije slučaja, situaciona analiza, kliničke studije slučaja, višestruke studije slučaja). Također, studenti će se voditi kroz planiranje za izradu nacрта studije slučaja.
14. sedmica: Pisanje izvještaja akcijskih istraživanja.
15. sedmica: Publiciranje/animiranje na temelju rezultata.

Literatura

Primarna:

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Flick, U. (2009): *Qualitative Sozialforschung* 2nd ed., Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Halmi, A (2005), *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Mayring, P. (2000): *Qualitative Inhaltsanalyse*. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research [On-line Journal], 1(2)

Sekundarna:

- Agencija za odgoj i obrazovanje (2011). Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika. Zagreb, Teovizija d.o.o. Dostupno na: www.coe.int/t/dg4/.../CoE%202010%200517-0520%20Croatia.pdf [stanje: 10.02.2013].
- Bognar, Branko (2009). Učitelji i učenici – akcijski istraživači. U: Škola danas za budućnost. Poruke XV. Križevačkih pedagoških dana (str. 195-204).